

ΝΙΚΗΤΑΣ ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ

ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ Α΄ ΑΘΗΝΩΝ - ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΡΩΤΗΣΗ

ΠΡΟΣ:

Τον Υπουργό Περιβάλλοντος & Ενέργειας

κ. Θεόδωρο Σκυλακάκη

ΘΕΜΑ: « Τρόπος λειτουργίας Χρηματιστηρίου Ενέργειας»

Το Ελληνικό Χρηματιστήριο Ενέργειας ιδρύθηκε με το ν.4512/2018 «Ρυθμίσεις για την εφαρμογή των Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων του Προγράμματος

Οικονομικής Προσαρμογής και άλλες διατάξεις», στο πλαίσιο των

προαπαιτούμενων του τρίτου Μνημονίου, με στόχο την αναμόρφωση της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, ώστε να εναρμονιστεί με το ενωσιακό δίκαιο και κυρίως με το ευρωπαϊκό πρότυπο του «Μοντέλου Στόχου», ευρύτερα γνωστού και ως «Target Model».

Εν συνεχεία, ο νέος θεσμός ετέθη σε λειτουργία στις 16 Μαρτίου 2020 με διακηρυγμένους τους εξής στόχους: ενίσχυση της διαφάνειας, υγιής ανταγωνισμός ανάμεσα στους παρόχους, αύξηση του μεριδίου των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και μείωση του ενεργειακού κόστους για τους Έλληνες καταναλωτές (enexgroup.gr) και πρόβλεψη για τέσσερις αγορές: την προημερήσια, την ενδοημερήσια, την προθεσμιακή και την αγορά εξισορρόπησης (enexgroup.gr)

Μάλιστα, ο τότε ΥΠΕΝ, Κ. Χατζηδάκης δήλωσε για τον νέο θεσμό ότι αποτελεί μεγάλη μεταρρύθμιση που θα μειώσει το κόστος ενέργειας για τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις. (ΥΠΕΝ: Τι αλλάζει στην αγορά ενέργειας από 1ης Νοεμβρίου με το Target Model - Όσα πρέπει να ξέρετε με ερωτήσεις / απαντήσεις) Πολύ γρήγορα όμως –και προτού η Ελλάδα βιώσει τις ενεργειακές επιπτώσεις του ρωσοουκρανικού πολέμου- διαπιστώθηκε πως το εγχείρημα δεν απέδωσε τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα αλλά οδήγησε και οδηγεί μέχρι και σήμερα σε υψηλότερες τιμές και υπέρογκες χρεώσεις για τον καταναλωτή, είτε

πρόκειται για νοικοκυριά είτε πρόκειται για επιχειρήσεις, διότι αποσυνέδεσε τις τιμές από το κόστος παραγωγής επιτρέποντας τη διακύμανσή τους σε ακραία όρια, και οδήγησε σε μόνιμα υψηλές τιμές σε σχέση με το κόστος (άρθρο προέδρου ΚΑΠΕ, Δ.Καρδοματέα, imerisia.gr, 29.04.24)

Είναι ενδεικτικό ότι από τον πρώτο μήνα λειτουργίας του, τον Νοέμβριο του 2020, το target model, αντί να συμβάλλει στη μείωση των τιμών, προκάλεσε αύξηση των τιμών της χονδρικής αγοράς ηλεκτρισμού, κάτι που επισημάνθηκε σε δημοσιεύματα έγκριτων ΜΜΕ (ενδεικτικά βλ. Καθημερινή και Newmoney.gr) τα οποία άφηναν υπόνοιες ότι οι κάτοχοι μονάδων παραγωγής ενέργειας από φυσικό αέριο εκμεταλλεύονταν την αγορά εξισορρόπησης για να αποσπάσουν υψηλότερα κέρδη.

Πράγματι, από τη μέχρι σήμερα τετραετή λειτουργία του ελληνικού χρηματιστηρίου ενέργειας, έχουν προκύψει τέσσερις διακριτές και σημαντικές αγκυλώσεις στην αγορά της ενέργειας: η πρώτη προέρχεται από τη λειτουργία της λεγόμενης «Οριακής Τιμής του Συστήματος», η οποία αντί να διαμορφώνεται σε χαμηλότερα επίπεδα, συμπίπτει με την υψηλότερη τιμή προσφοράς. Για παράδειγμα, αν το σύστημα χρειάζεται ακόμη 2 MWh για να συμπληρώσει την απαιτούμενη ενέργεια για και η μόνη προσφορά που έχει είναι στα 322 ευρώ ανά μεγαβατώρα, τότε η ΟΤΣ για εκείνη την ώρα θα διαμορφωθεί στα 322 ευρώ. Η τελική οριακή προσφορά ανά ώρα αποτελεί την τιμή με την οποία θα πληρωθούν όλοι οι παραγωγοί ρεύματος ανεξαρτήτως της τιμής στην οποία πρόσφεραν τη δική τους ενέργεια. (Γιατί αυξάνεται η τιμή του ρεύματος- Η «Κ» απαντά σε 12 κρίσιμα ερωτήματα, 26.03.2022). Αυτός είναι και ο μηχανισμός που δημιουργεί τα λεγόμενα «ουρανοκατέβαρα» κέρδη (windfall profits), τα οποία επισημαίνει σε έκθεσή της η Ευρωπαϊκή Ένωση (The effectiveness and distributional consequences of excess profit taxes or windfall taxes in light of the Commission's recommendation to Member States), τα οποία ασφαλώς δεν είναι θεόπεμπτα αλλά προέρχονται από την αβάσταχτη οικονομική θυσία στην οποία εξαναγκάζονται οι καταναλωτές, που τις περισσότερες περιπτώσεις υπερβαίνει τις οικονομικές τους δυνατότητες.

Η δεύτερη σημαντική στρέβλωση είναι η εξάρτηση -ως μη όφειλε- της ελληνικής ηλεκτροπαραγωγής από το φυσικό αέριο. Πράγματι, η υψηλή τιμή του φυσικού αερίου, σε σχέση με τις ΑΠΕ, καταλήγει να μεταφέρεται και στις τιμές εκκαθάρισης του χρηματιστηρίου ηλεκτρικής ενέργειας, κατά 100%, αφού τα λοιπά συστατικά (ΑΠΕ, υδροηλεκτρικά, κ.ά.) του μίγματος ηλεκτροπαραγωγής δεν επαρκούν για να επηρεάσουν ή επηρεάζουν ελάχιστα την τελική τιμή (Πώς φθάσαμε στην κρίση των τιμών φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας, Καρδοματέας, 14.02.22, boel.org)

Ενώ, δηλαδή, η συμμετοχή του φυσικού αερίου στην ελληνική ηλεκτροπαραγωγή αντιπροσωπεύει το 30-40%, οι τιμές πώλησης ηλεκτρικής ενέργειας «μολύνονται» κατά 100% από τις υψηλές τιμές φυσικού αερίου, διότι η χρηματιστηριακή τιμή του φυσικού αερίου χρησιμοποιείται ως ο δείκτης για την αναπροσαρμογή των τιμών πώλησης ΗΕ μέσω της Οριακής Τιμής Συστήματος (Γιατί οι υψηλές τιμές στην ενέργεια θα γίνουν μόνιμο πρόβλημα - Καρδοματέας 10.02. 2022 liberal.gr). Αυτό συνιστά ελληνική ιδιαιτερότητα, που επιδεινώνει το πρόβλημα για την οικονομία και τους πολίτες (καρδοματέας 2022)

Η τρίτη στρέβλωση προκύπτει από τον τρόπο που λειτουργεί η «αγορά εξισορρόπησης», η οποία έχει ως βασικό στόχο τη διόρθωση των ατελειών στην κάλυψη της ζήτησης που έχει σημειωθεί κατά τη λειτουργία της προημερήσιας και ενδοημερήσιας αγοράς. Λόγω όμως της περιορισμένης ακόμα συμμετοχής των ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα, επιλέγονται συνήθως οι πιο ρυπογόνες και κατά συνέπεια πιο «ακριβές» μονάδες φυσικού αερίου από το σύστημα, προκειμένου να καλυφθούν οι ενεργειακές ανάγκες της χώρας, δεδομένου ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχουν υποδομές αποθήκευσης ενέργειας και οι προσφορές από τους παραγωγούς ενέργειας κατατίθενται σε πραγματικό χρόνο (real time) (Σωτήρης Πέτρου, ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ: ΤΙ ΕΙΝΑΙ & ΠΩΣ ΕΞΗΓΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΥΨΗΛΕΣ ΤΙΜΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ).

Κάτω από τις συνθήκες αυτές παρατηρείται το απαράδεκτο φαινόμενο που διαπιστώνεται στην έκθεση του Γραφείου Θεμάτων Οικονομικών, πιστημονικών & Ποιότητας Ζωής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (σελ. 20): κάποιες επιχειρήσεις με σημαντικό μερίδιο απαιτούμενης παραγωγικής ικανότητας για την κάλυψη της ζήτησης, συμβαίνει να παρακρατούν μέρος του δυναμικού τους, επιδιώκοντας να αυξήσουν υπέρμετρα τα έσοδά τους λαμβάνοντας μέρος στην αγορά εξισορρόπησης.

Η τέταρτη αγκύλωση προέρχεται από το γεγονός ότι δεν λειτουργεί όπως θα όφειλε η τέταρτη αγοράς, αυτή των προθεσμιακών συμβολαίων, με αποτέλεσμα να μετακυλίνουν πλήρως (100%) στη λιανική οι υπερβολικά υψηλές τιμές χονδρικής που διαμορφώνονται στο Χρηματιστήριο Ενέργειας. Αντίθετα, στις ευρωπαϊκές αγορές τα διμερή προθεσμιακά συμβόλαια αντιπροσωπεύουν το 40%-80% της αγοράς. (Γιατί αυξάνεται η τιμή του ρεύματος – Η «Κ» απαντά σε 12 κρίσιμα ερωτήματα 26.3.2022)/ Η εκτόξευση των τιμών οφείλεται στο ότι στην ελληνική αγορά, το 100% της ενέργειας διατίθεται μέσα από το Χρηματιστήριο Ενέργειας, και όχι από τα διμερή προθεσμιακά, τα οποία προστατεύουν τους καταναλωτές από τις διακυμάνσεις της χονδρεμπορικής αγοράς.

Επιπλέον, ο ολιγοπωλιακός χαρακτήρας της ελληνικής αγοράς ενέργειας εμποδίζει τον ελεύθερο ανταγωνισμό και οδηγεί σε «καρτελοποίηση», με τις γνωστές δυσμενείς επιπτώσεις για τα συμφέροντα του καταναλωτή. Σύμφωνα με έρευνα του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών με τίτλο «Οι τάσεις και τα οικονομικά αποτελέσματα της αγοράς ενέργειας στην Ελλάδα», στη λιανική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας εντοπίζεται υψηλή συγκέντρωση, με λίγες κυρίαρχες εταιρείες να ελέγχουν σημαντικό μερίδιο της αγοράς. Σύμφωνα με το Δελτίο του Χρηματιστηρίου Ενέργειας για τον Αύγουστο του 2024, κυρίαρχο μερίδιο (54,91%) στο εγχώριο φορτίο του διασυνδεδεμένου συστήματος κατέχει η ΔΕΗ και οι εναλλακτικοί προμηθευτές το υπόλοιπο 45%.

Όπως επισημαίνει ο πρόεδρος του Κέντρου Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΚΑΠΕ), Δ. Καρδοματέας, είναι η απόλυτη αγορά πωλητών (sellers' market), διότι ο ανταγωνισμός μεταξύ των πωλητών, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι λειτουργεί ικανοποιητικά, όπως αποδεικνύεται από τα υπερκέρδη τους, και οι μόνιμα υψηλές τιμές ρεύματος ενεργούν εις βάρος της ενεργειακής μετάβασης και υπονομεύουν την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας. (Το target model οδήγησε σε μόνιμα αυξημένες τιμές ρεύματος - Απέτυχε και πρέπει να αναθεωρηθεί, 26.09.2024) Από την απαράδεκτη αυτή

κατάσταση επωφελείται προεχόντως η ΔΕΗ, που έχει το μεγαλύτερο μερίδιο της αγοράς και η οποία ως δημόσια επιχείρηση θα όφειλε να διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην αποκλιμάκωση των τιμών της λιανικής.

Αντίθετα είναι ο «παίκτης» που συσσωρεύει τα περισσότερα υπερκέρδη, δηλαδή επωφελείται καθ' υπερβολήν από τις πιο πάνω αγκυλώσεις του Ελληνικού χρηματιστηρίου ενέργειας, συμβάλλοντας στην επιδείνωση του κλίματος ακρίβειας που μαστίζει τους Έλληνες καταναλωτές. Αποκαλυπτική για αυτή τη διαπίστωση είναι η εικόνα που εμφανίζουν τα έσοδα της ΔΕΗ από το 2020 μέχρι σήμερα: από ζημιές το 2019, με την έναρξη λειτουργίας του χρηματιστηρίου πέρασε σε κέρδη από τα 35 εκατ. το 2020, έφτασε τα 880 το 2021, τα 963 το 2022, τα 485 εκατ. ευρώ το 2023 και εκτοξεύτηκε στο σχεδόν ένα δις. Ευρώ μόνο στο α' εξάμηνο του 2024!

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η διόγκωση του προβλήματος των τιμών ηλεκτρισμού οφείλεται στο μοντέλο απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας (target model), που μετέτρεψε καθ' ολοκληρία, ήτοι στο 100%, τον ηλεκτρισμό σε χρηματιστηριακό είδος, όπου η τιμή του αποσυνδέεται πλήρως από το κόστος παραγωγής και μεγεθύνεται πάντα προς τα πάνω.

Χαρακτηριστική η περίπτωση της ΔΕΗ, η οποία με βάση το σύστημα της «Οριακής Τιμής» είναι «υποχρεωμένη» να πωλεί την παραγόμενη ηλεκτρική ενέργεια σε τιμή 12πλάσια του κόστους παραγωγής και να κερδοσκοπεί εις βάρος εκατομμυρίων καταναλωτών, ενώ έχει τη δυνατότητα να πωλεί ηλεκτρική ενέργεια στην πιο χαμηλή τιμή από όλους.

Το σύστημα αυτό προφανώς είναι βολικό για τους λίγους παραγωγούς και παρόχους ηλεκτρικής ενέργειας και καταθλιπτικό για τα εκατομμύρια των πολιτών που είναι άδικα και παράλογα τα υποζύγια των υπερκερδών.

Κάτω από τις συνθήκες αυτές, ως μοναδική μέθοδος θεραπείας και αντιμετώπισης του προβλήματος και θεραπείας της αδικίας που προκαλείται από τη λειτουργία του ελληνικού χρηματιστηρίου ενέργειας για εκατ. Καταναλωτών είναι η ενίσχυση της προθεσμιακής της αγοράς και η μείωση του ποσοστού συμβολής στον καθορισμό της τιμής λιανικής πώλησης του ηλεκτρικού ρεύματος από τη χρηματιστηριακή αγορά, όπως συμβαίνει στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες.

Την άποψη αυτή υιοθετεί και η Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς σε έκθεσή της αναφέρει ότι «οι προθεσμιακές συναλλαγές (forward markets) ωθούν τους παραγωγούς να υποβάλλουν προσφορές πιο ανταγωνιστικά, άρα πιο κοντά στο πραγματικό τους κόστος, , ελαχιστοποιώντας έτσι την πιθανότητα στρεβλώσεων λόγω παρακράτησης δυναμικότητας (βλ. π.χ. Newbery, 1998, Green, 1999, Wolak, 2007 μεταξύ πολλών άλλων)», με αποτέλεσμα να διαμορφώνονται χαμηλότερες τιμές στην αγορά. (The effectiveness and distributional consequences of excess profit taxes, σελ.20)

Παρεμφερή άποψη διατυπώνει και ο υπηρεσιακός Υπουργός Περιβάλλοντος στην κυβέρνηση του 2023, πρώην πρόεδρος της ΡΑΕ και καθηγητής του ΕΜΠ, Π. Κάπρος, ο οποίος δήλωσε πως ένα μοντέλο 100% χρηματιστηριακής αγοράς δεν γίνεται να λειτουργήσει, αντιπροτείνοντας μια μικρή χρηματιστηριακή (spot) αγορά και πληθώρα διμερών συμβολαίων (Παντελής Κάπρος: Τα διμερή συμβόλαια είναι η λύση, energyexpress.gr, 25.10.2022)Επιπλέον, η ίδια η

Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας αξιολογεί τα προθεσμιακά συμβόλαια ως χρήσιμο εργαλείο για τους συμμετέχοντες, προκειμένου να μετριάσουν την έκθεσή τους στη μεταβλητότητα των τιμών στις αγορές.

(https://www.rae.gr/ilektrismos/xondremporiki-agora_diasynd-systima/energeiaki-xrimatopistotiki-agora/)

Επειδή από τα προηγούμενα προκύπτει ότι οι στόχοι που τέθηκαν στο Ελληνικό Χρηματιστήριο Ενέργειας, δεν έχουν επιτευχθεί στον επιθυμητό βαθμό, με αποτέλεσμα η λειτουργία του, αντί να συντελεί στη μείωση των τιμών πώλησης της ηλεκτρικής ενέργειας, να συμβάλει στην αύξησή τους με ταυτόχρονη δημιουργία καρτελοποίησης της αγοράς

Επειδή τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις δυσκολεύονται όλο και περισσότερο να αντιμετωπίσουν τις αυξήσεις στο ρεύμα μέσα στο γενικότερο κλίμα της ακρίβειας που επικρατεί

Επειδή οι υψηλές τιμές στην ενέργεια, εξαιτίας της σημερινής λειτουργίας του target model επιβαρύνουν την ελληνική βιομηχανία σύμφωνα με τον κ. Καρδοματεά και νοθεύουν την ανταγωνιστικότητα της μικρομεσαίας επιχειρηματικότητας,

Επειδή η ΔΕΗ δεν έχει αποβάλει τον δημόσιο και κοινωφελή της χαρακτήρα και οφείλει να συμβάλει στην αποκλιμάκωση των τιμών υπέρ του καταναλωτικού κοινού κι όχι να επωφελείται στον μέγιστο βαθμό από τις στρεβλώσεις της λειτουργίας του target model

Ερωτάται ο αρμόδιος υπουργός:

1. Σε ποιες ενέργειες θα προβεί για την αναθεώρηση του target model και τον εξορθολογισμό της λειτουργίας του Χρηματιστηρίου Ενέργειας, ώστε να θεραπευτούν οι στρεβλώσεις που νοθεύουν τον ανταγωνισμό και επιβαρύνουν τους καταναλωτές με υπέρογκες τιμές;
2. Σε ποιες ενέργειες θα προβεί για τον περιορισμό του ποσοστού διάθεσης της αγοράς ενέργειας από το Χρηματιστήριο Ενέργειας και την παροχή κινήτρων για την αύξηση του μεριδίου των προθεσμιακών συμβολαίων στην αγορά, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της Κομισιόν για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας;
3. Σε ποιες ενέργειες θα προβεί για τη ρεαλιστική αναθεώρηση του προγράμματος απολιγνιτοποίησης της χώρας και ταυτόχρονη μείωση της εξάρτησης της χώρας από το φυσικό αέριο;
4. Σε ποιες ενέργειες θα προβεί για να διασφαλιστεί ο δημόσιος και κοινωφελής χαρακτήρας της ΔΕΗ, που έχει ουσιαστικά απολεσθεί τα τελευταία τέσσερα χρόνια;

Αθήνα, 16 Οκτωβρίου 2024

Ο ΕΡΩΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ

ΝΙΚΗΤΑΣ ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ